

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.11.2003, sp. zn. 25 Cdo 882/2003, ECLI:CZ:NS:2003:25.CDO.882.2003.1

Číslo: 15/2005

Právní věta: K závěru, že si poškozený ve smyslu § 12 odst. 1 písm. a) zákona č. 82/1998 Sb. zaviniil vazbu sám, postačuje, zaviniil-li naplnění i jen jednoho z více důvodů, pro něž byl vzat do vazby.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.11.2003

Spisová značka: 25 Cdo 882/2003

Číslo rozhodnutí: 15

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody

Předpisy: § 12 odst. 1 písm. a) předpisu č. 82/1998Sb.
§ 9 odst. 1 písm. a) předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O k r e s n í s o u d v Pelhřimově rozsudkem ze dne 15. 10. 2002 zamítl žalobu na zaplacení 1 545 805,50 Kč s příslušenstvím, požadované žalobcem z titulu náhrady škody za náklady nutné obhajoby v trestním řízení ve výši 86 215,50 Kč a za ušlý zisk z jeho podnikání za období od 20. 10. 1998 do 3. 6. 1999 ve výši 1 456 590 Kč. Soud vzal za prokázané, že v souvislosti se sdělením obvinění z trestného činu ohrožení životního prostředí a trestného činu krádeže byl žalobce dne 21. 10. 1998 vzat do vazby z důvodů uvedených v § 67 písm. b), c) trestního řádu (dále jen tr. ř.). Jeho žádost o propuštění byla dne 20. 11. 1998 (nesprávně uvedeno 1990) soudem zamítnuta s tím, že trvá důvod vazby podle § 67 písm. b) tr. ř. V lednu 1999 rozhodl okresní soud o propuštění žalobce z vazby, neboť vyšetřování bylo skončeno, toto rozhodnutí bylo změněno odvolacím soudem s odůvodněním, že důvod vazby podle § 67 písm. b) tr. ř. nadále trvá a důvod k vazbě je dán i podle § 67 písm. c) tr. ř., když bylo zjevné podezření, že inkriminovaného jednání se žalobce dopouštěl i po sdělení obvinění. Opětovná žádost žalobce o propuštění z vazby byla v březnu 1999 zamítnuta, když soud shledal vazební důvody podle § 67 písm. b), c) tr. ř. Z vazby byl žalobce propuštěn dne 3. 6. 1999, protože vazba byla nahrazena slibem žalobce (§ 73 tr. ř.) a trestní řízení nakonec pravomocně skončilo rozsudkem Okresního soudu v Táboře ze dne 4. 9. 2000, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 12. 2000, jímž byl žalobce zproštěn obžaloby podle § 226 písm. b), c) tr. ř., když dalším dokazováním nebylo možno odstranit rozpory ve výpovědích a nebyl tak prokázán úmysl. Soud posoudil uplatněný nárok podle zákona č. 82/1998 Sb. a dospěl k závěru, že objektivní odpovědnost státu za škodu způsobenou rozhodnutím o vazbě je založena, avšak podle § 12 odst. 1 písm. a) uvedeného zákona žalobce nemá na náhradu škody právo, protože si vazbu zaviniil

sám. Byl obviněn z poměrně složité a obsáhlé trestné činnosti a jak vyplývá z rozhodnutí odvolacího soudu v trestním řízení z ledna 1999, ještě v té době existovalo podezření, že společnost, v níž je žalobce jednatel a společník, i poté, co bylo žalobci sděleno obvinění, prováděla těžbu lesa na cizích pozemcích a pokračovala tak v činnosti, pro niž bylo trestní stíhání vedeno. Z vazby byl pak žalobce propuštěn nikoliv proto, že by odpadly vazební důvody, nýbrž proto, že vazba byla nahrazena slibem obviněného, který byl odvolacím soudem přijat. S poukazem na nález Ústavního soudu č. II ÚS 429/01, v němž je uvedeno, že ne každé vznesení obvinění, které nevyústilo v pravomocně odsuzující rozsudek, je možno považovat za nezákonné, okresní soud dovodil, že nejde ani o nesprávný úřední postup, neboť žádné konkrétní porušení postupu předepsaného právními normami pro počínání státního orgánu při jeho činnosti nebylo prokázáno.

K odvolání žalobce K r a j s k ý s o u d v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře rozsudkem ze dne 28. 1. 2003 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vycházel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně a ztotožnil se i s jeho právním posouzením. Odpovědnost státu podle zák. č. 82/1998 Sb. je odpovědností objektivní, nezkoumá se proto zavinění, ale ostatní předpoklady vzniku odpovědnosti (vznik škody, nezákonné rozhodnutí či nesprávný úřední postup a příčinná souvislost mezi nimi). V souvislosti s vazbou zákon nepředpokládá nezákonnost rozhodnutí o vazbě, ale již na základě zproštění obžaloby zakládá podle § 9 odst. 1 uvedeného zákona právo na náhradu škody způsobené rozhodnutím o vazbě a současně v § 12 odst. 1 písm. a) tohoto zákona stanoví, kdo právo na náhradu škody nemá. Nárok tedy nevzniká zproštěním obžaloby bez dalšího, nýbrž je nutné zkoumat, zda si vazbu poškozený nezavinil sám. Závěr soudu prvního stupně o tom, že si žalobce zavinil vazbu sám, má oporu v obsahu trestního spisu vedeného u Okresního soudu v Táboře pod sp. zn. 9 T 7/99, z něhož se podává, že žalobci bylo dne 6. 10. 1998 sděleno obvinění, jež bylo podloženo podrobnými a konkrétními skutkovými zjištěními. Následně byl žalobce vzat do vazby z důvodů podle § 67 písm. b) a c) tr. ř., když bylo zjištěno, že jeho trestná činnost sestávala z celé řady útoků, které byly páčány až do druhé poloviny října 1998, tedy i po sdělení obvinění, takže jediným opatřením k zabránění v dalším pokračování této činnosti bylo rozhodnutí o vazbě (§ 67 písm. c) tr. ř.). Žalobce tak po sdělení obvinění zavedl svým počínáním příčinu ke vzetí do vazby a po dobu, kdy byl ve vazbě, uvedený vazební důvod trval, jak bylo v průběhu trestního řízení k jeho žádostem o propuštění konstatováno, a trval i v době, kdy byl z vazby propuštěn, neboť k tomu došlo pouze na základě jeho slibu přijatého soudem. Okolnost, že žalobce využil všech zákonných prostředků, aby byl z vazby propuštěn, nepostačuje pro závěr, zda si vazbu zavinil sám, neboť jeho zavinění je třeba posuzovat s ohledem na jeho chování před vzetím do vazby a vycházet ze skutečností, jež byly konkrétním důvodem pro jeho vazbu. Odvolací soud proto neshledal odvolání důvodným.

Proti tomuto rozhodnutí podal žalobce dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a podává je z důvodu § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Namítá nesprávnou aplikaci ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. a nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že svým jednáním zavedl příčinu ke vzetí do vazby, neboť pro takový závěr nebyl zjištěn žádný konkrétní důvod. Jako společník obchodní firmy, jejíž činnost byla zaměřena na obchod s dřívím, byl obviněn z trestných činů krádeže v souběhu s trestným činem ohrožení životního prostředí. Důvody vazby byly spatřovány v § 67 písm. b), c) tr. ř. s tím, že je dána obava, že by mohl mařit vyšetřování a že i po sdělení obvinění došlo k nedovolené těžbě dřeva, takže nelze vyloučit, že by v trestné činnosti pokračoval. Poukazuje na to, že od počátku se bránil vzetí do vazby všemi zákonnými prostředky, v průběhu vyšetřování nebylo zjištěno, že by se pokusil mařit jeho průběh nebo někoho ovlivnit, a důvod vazby dle § 67 písm. c) tr. ř. je absurdní už proto, že soudy v trestním řízení dospěly k závěru, že trestné činnosti se nedopustil, takže v ní nemohl ani pokračovat, když nešlo o činnost trestnou, ale legální. Navrhl zrušení rozsudků soudů obou stupňů a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, účastníkem řízení, zastoupeným advokátem ve smyslu ustanovení § 241 o. s. ř., přezkoumal napadené rozhodnutí podle § 242 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání je podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné. Zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Podle ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (písm. a/), jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (písm. b/), jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (písm. c/).

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.). Z hlediska právní otázky, která zatím nebyla dovolacím soudem vyřešena, je přípustnost dovolání založena pro otázku aplikace § 12 odst. 1 písm. a) zákona č. 82/1998 Sb. ve vztahu k nároku na náhradu škody způsobené rozhodnutím o vazbě.

Podle ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, právo na náhradu škody způsobené rozhodnutím o vazbě má ten, na němž byla vazba vykonána, jestliže bylo proti němu trestní stíhání zastaveno, jestliže byl obžaloby zproštěn nebo jestliže byla věc postoupena jinému orgánu.

Podle § 12 odst. 1 písm. a) tohoto zákona právo na náhradu škody nemá ten, kdo si vazbu, odsouzení nebo uložení ochranného opatření zavinil sám.

Pro posouzení, zda si obviněný vazbu zavinil sám, jsou významné skutečnosti, které byly důvodem pro vzetí obviněného do vazby, případně pro její trvání či prodloužení. Tyto skutečnosti jsou odlišné od skutečností, jež jsou předpokladem zahájení trestního stíhání, které se podle § 160 tr. ř. zahajuje, nasvědčují-li konkrétní skutečnosti tomu, že byl spáchán určitou osobou trestný čin (srov. rozhodnutí NS ČR z 28. 5. 2003, sp. zn. [25 Cdo 1002/2002](#), publikované v časopise Soudní judikatura pod č. 106, roč. 2003).

Podle § 67 tr. ř. (ve znění zákona č. 150/1997 Sb.) obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jsou-li tu konkrétní skutečnosti, které odůvodňují obavu, a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stále bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest, b) že bude působit na dosud soudem nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo c) že bude pokračovat v trestné činnosti, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

V daném případě žalobce byl vzat do vazby dne 21. 10. 1998 z důvodů podle § 67 písm. b) a c) tr. ř. a byl z ní propuštěn 3. 6. 1999 na základě písemného slibu (§ 73 tr. ř.). Rozhodnutí odvolacího soudu vychází ze závěru, že žalobce svým počínáním zavinil příčinu ke vzetí do vazby z důvodu podle § 67 písm. c) tr. ř., neboť svým jednáním po sdělení obvinění vzbudil odůvodněnou obavu, že bude pokračovat v trestné činnosti, pro niž je stíhán, když společnost, v níž byl jednatelem a společníkem, i poté, co byl obviněn, provedla těžbu lesa na cizích pozemcích a pokračovala tak v činnosti, pro

kteřou bylo trestní stíhání zahájeno.

Ačkoliv žalobce byl vzat do vazby ze dvou důvodů podle § 67 tr. ř., odvolací soud v projednávané věci zvažoval aplikaci ustanovení § 12 odst. 1 písm. a) zákona č. 82/1998 Sb. jen z hlediska vazebního důvodu podle § 67 písm. c) tr. ř. S názorem odvolacího soudu, že k aplikaci § 12 odst. 1 písm. a) zákona č. 82/1998 Sb. postačuje zavinění obviněného ve vztahu k naplnění i jen jednoho z důvodů vazby, je třeba souhlasit.

Zavinění obviněného znamená, že jeho zaviněné jednání (ve formě úmyslné či nedbalostní) bylo důvodem k podání a vyhovění návrhu na jeho vzetí do vazby, popř. k jejímu prodloužení. Nejde o to, zda jednání obviněného vyvolalo podezření, že byl spáchán trestný čin, a zda naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, pro který byl stíhán, nýbrž o to, zda - zjednodušeně řečeno - jeho chování bylo důvodem k obavě, že: a) uprchne, b) bude mařit vyšetřování, nebo c) bude pokračovat v trestné činnosti, pro niž je stíhán.

Především je třeba vycházet z toho, že vazba je prostředkem k zajištění obviněného (tj. osoby, jíž bylo sděleno /vzneseno/ obvinění) pro účely trestního řízení ze zákonem stanovených důvodů (§ 67 tr. ř.). Vazba z důvodu podle § 67 písm. c) tr. ř. má preventivní charakter a má zabránit tomu, aby obviněný dále pokračoval ve skutku, pro který mu bylo sděleno (vzneseno) obvinění z trestného činu. Jestliže žalobce byl stíhán pro určitý skutek, který byl kvalifikován jako trestný čin (s tím je obviněný seznámen již při zahájení trestního stíhání), a po zahájení trestního stíhání v této činnosti pokračoval či se opětovně dopustil jednání, jež odpovídá popisu skutku, pro nějž se trestní stíhání proti němu vede, a toto jeho jednání bylo důvodem, pro který byl vzat do vazby (§ 67 písm. c) tr. ř.), je zřejmé, že jednání obviněného bylo příčinou uvalení vazby. Zavinění pak spočívá v úmyslu (přímém či nepřímém) nebo v nedbalosti (vědomé či nevědomé). Vzhledem k tomu, že zákon č. 82/1998 Sb. v ustanovení § 12 odst. 1 nevyžaduje určitou formu zavinění, postačuje k naplnění tohoto předpokladu i jen nevědomá nedbalost. U nevědomé nedbalosti jde o to, že dotyčný nevěděl, že může svým jednáním způsobit určitý následek, ačkoliv to vzhledem k okolnostem předvídat mohl nebo měl, a to samozřejmě za předpokladu schopnosti dotyčného rozeznat následek svého jednání a své jednání ovládnout či od něj upustit. Z tohoto hlediska nelze na základě zjištěného skutkového stavu v daném případě o nedostatku zavinění na straně žalobce uvažovat.

Zproštění obžaloby jakožto výsledek trestního řízení je základní podmínkou z hlediska § 9 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. pro vznik práva na náhradu škody způsobené rozhodnutím o vazbě, není však rozhodující skutečností pro posouzení, zda ten, kdo byl obžaloby zproštěn, si vazbu zavinil sám (§ 12 odst. 1 písm. a) uvedeného zákona). To, že později vyšlo v trestním řízení najevo, že skutek, jehož se žalobce dopustil a pro který byl stíhán, nenaplnuje znaky trestného činu, nic nemění na tom, že zaviněné jednání žalobce bylo příčinou jeho vzetí do vazby podle § 67 písm. c) tr. ř. Tento vazební důvod pak trval i v době, kdy byl žalobce z vazby propuštěn na základě toho, že vazba byla nahrazena jeho písemným slibem podle ustanovení § 73 odst. 1 písm. b) tr. ř., neboť nahrazení vazby písemným slibem zákon umožňuje jen v případě, že je dán důvod vazby podle § 67 písm. a) nebo c) tr. ř.

Z uvedeného vyplývá, že právní názor odvolacího soudu, z něhož vycházel při aplikaci § 12 odst. 1 písm. a) na nárok podle § 9 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., je správný. Závěr o tom, že z důvodu podle § 12 odst. 1 písm. a) uvedeného zákona žalobce nemá právo na náhradu škody, se v daném případě jednoznačně vztahuje na náhradu za ztrátu příjmu z podnikání po dobu, kdy byl žalobce ve vazbě, neboť tato ztráta je přímým následkem rozhodnutí o vzetí žalobce do vazby a je tak v příčinné souvislosti s výkonem vazby. Avšak vzhledem k tomu, že kromě náhrady za ztrátu příjmu z podnikání, jehož by - nebýt vazby - dosahoval a o nějž v době výkonu vazby přišel, byl předmětem řízení též nárok na náhradu nákladů obhajoby v trestním řízení, bylo třeba důvodnost tohoto uplatněného nároku posoudit z hlediska nároku na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím podle § 5

a násl. zák. 82/1998 Sb.

Sdělení obvinění, jímž se podle trestního řádu ve znění účinném do 31. 12. 1998 zahajovalo trestní stíhání, bylo sice opatřením a nikoliv rozhodnutím, avšak vzhledem k tomu, že zproštění obžaloby má stejné důsledky jako zrušení sdělení obvinění, posuzuje se nárok na náhradu škody způsobené sdělením obvinění podle § 5 a násl. zákona č. 82/1998 Sb. jako škoda způsobená nezákonným rozhodnutím, vydaným v trestním řízení. V tomto směru lze odkázat na právní názor vyslovený v rozhodnutí Nejvyššího soudu [25 Cdo 1487/2001](#) (dále srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu z 31. 8. 1999, sp. zn. 25 Cdo 1800/98, publikovaný v časopisu Soudní judikatura pod č. 29/2000, jež se sice týká odpovědnosti státu podle dříve platného zákona č. 58/1969 Sb., avšak jeho závěry o charakteru nároku na náhradu škody vzniklé zaplacením nákladů obhajoby platí i nyní podle zákona č. 82/1998 Sb.) a v případě, že obviněný byl zproštěn obžaloby, lze i nadále vycházet z rozhodnutí č. 35 publikovaného ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS, ročník 1991, (event. srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2003, sp. zn. [25 Cdo 1002/2002](#)).

Protože rozhodnutí odvolacího soudu o nároku na náhradu nákladů obhajoby, uplatněném žalobcem ve výši 86 215,50 Kč s 8% úrokem z prodlení od 1. 4. 2001, spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.), dovolací soud rozsudek odvolacího soudu v tomto rozsahu a v závislém výroku o nákladech řízení zrušil. Vzhledem k tomu, že stejnými vadami, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, trpí i rozhodnutí soudu prvního stupně, byl i tento rozsudek zrušen a věc byla vrácena Okresnímu soudu v Pelhřimově k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, 3 o. s. ř.).

Dovolání proti rozsudku odvolacího soudu ve výroku, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby co do částky 1 456 590 Kč s příslušenstvím, není důvodné. Dovolací soud proto dovolání zamítl (§ 243b odst. 2, věta první před středníkem, o. s. ř.).